

Mooie en moeilijke kanten van het leven van een zendingskind Nergens helemaal thuis

Anneke Verhoeven

De naam Ali B. zegt hen niets, en met de allernieuwste aanwinsten op het gebied van jongerenjargon zijn ze niet bekend. Ze hebben nog nooit in een Nederlandse trein gezeten maar kennen sommige luchthavens als hun broekzak, ze weten niet goed hoe je op een Nederlandse school vrienden maakt maar onderhouden contacten met mensen over de hele wereld. Zendingskinderen, mission kids, leiden doorgaans een enerverend leven waarbij ze van de ene cultuur naar de andere moesten switchen. Bij terugkeer in het vaderland kunnen ze het soms echter flink voor hun kiezen krijgen. Psychologe mevrouw drs. Corry Nap-van Dalen vertelt wat de valkuilen en uitdagingen zijn en geeft tips voor mission kids en hun omgeving.

Het is in zekere zin een jongens- of meisjesdroom: je ouders worden uitgezonden naar een ver oord om daar zedings- of ontwikkelingswerk te doen. Een en al avontuur: een vliegreis, misschien wel een prachtig huis, een heerlijk klimaat, dankbare mensen die je ouders en jullie gezin op handen dragen, interessante nieuwe vrienden en vriendinnen. De andere kant is er ook: gemis van familie, traumatische ervaringen (een aanslag op een school, een gijzeling, evacuatie bij dreigend gevaar), er toch niet helemaal bij horen omdat je een blanke bent, en vooral: steeds weer het afscheid nemen van dat wat vertrouwd begon te worden. Dat werkt allemaal door, ook, of juist, als het gezin terugkeert naar Nederland. Je bent nog steeds een mission kid, of een third culture kid (TCK), een term die niet alleen voor zedingswerkers wordt gebruikt maar ook voor seculiere ontwikkelingswerkers: je hebt in één of meerdere culturen gewoond, maar je voelt je nergens echt helemaal thuis. Ook hier niet dus.

Corry Nap heeft het zelf meegemaakt: met haar man werkte ze jaren in Nepal. Toen ze vertrokken was hun oudste kind 5, de tweede 3, ze kregen er daar nog één bij en hebben er één geadopteerd. Bij terugkomst, in 1993, was de oudste 17 en de jongste 11. En ze reageerden heel verschillend. 'De één vond het prachtig om anders te zijn dan de andere kinderen in de klas. De ander probeerde juist zo min mogelijk op te vallen.'

Ze ging na terugkeer in Nederland psychologie studeren en maakt deel uit van het Instituut voor Transculturele en Missionaire Psychologie (ITMP) in Amersfoort. Dit instituut richt zich op psychologische hulp- en dienstverlening aan onder meer ontwikkelingswerkers, zedingswerkers en humanitaire hulpverleners, met hun gezinnen. Zowel voor, tijdens (verlof) als na de buitenlandperiode is begeleiding wenselijk en soms zelfs onontbeerlijk, bij voorbeeld als mensen traumatische dingen hebben meegemaakt. Een zogeheten debriefingsgesprek kan dan helpen de gebeurtenissen te verwerken.

Buitenbeentje

Mevrouw Nap wil voorkomen dat het beeld ontstaat dat mission kids bij thuiskomst per definitie aanpassingsproblemen krijgen. 'Met de meesten gaat het prima. Maar er zijn

er voor wie het wat meer moeite kost om hier de draad op te pakken. En dat is niet verwonderlijk: ze hebben in twee of meer culturen gewoond en voelen zich daardoor nergens volledig thuis. Wanneer ze als kleine kinderen met hun ouders meegegaan zijn was het nieuwe land hun thuis – want papa en mama waren er en dat was hun wereld. Als ze teruggaan naar Nederland hebben hun ouders het gevoel: we gaan naar huis. Terwijl voor de kinderen Nederland eigenlijk een nieuw land is! Ze zijn weliswaar met verlof geweest, maar dat was toch een soort lange vakantie. Ze merken het aan allerlei dingen: de taal bij voorbeeld. Ook al heb je in den vreemde het Nederlands goed bijgehouden, je mist toch veel nieuwe woorden en uitdrukkingen. Op het gebied van mode en gewoontes kun je vaak niet meepraten, de kans is aanwezig dat je een buitenbeentje wordt.'

'Het land waar ze de afgelopen jaren hebben gewoond en waar ze zich thuis voelden, was echter ook niet echt hun thuis. Ze zagen er natuurlijk anders uit dan de lokale kinderen, ze spraken als gezin Nederlands, en soms zaten ze op een internationale school, wat ervoor zorgde dat ze toch anders waren dan de rest.'

Kinderen van zendingen en andere werkers in het buitenland zijn zo lekker zelfstandig en wereldwijd, veronderstelt de buitenwacht. Dat is vaak ook zo. Corry Nap: 'Ze hebben vaak inderdaad een bredere kijk op allerlei dingen, maar er is ook een andere kant. Ze zijn bij voorbeeld heel sociaal vaardig in het omgaan met mensen van andere culturen, maar weten niet hoe je in een Nederlandse schoolklas vrienden maakt. Gek genoeg gaat ze dat op wereldschaal makkelijker af, ze hebben vaak overal contacten. Verder zijn ze misschien rationeel wel vroegwijd, maar emotioneel helemaal niet. Ze zijn toch opgegroeid in een beschermd wereldje.

Als je bij voorbeeld jaren in een islamitisch land hebt gewoond, ben je gewend geraakt aan de daar heersende omgangsregels tussen mannen en vrouwen, jongens en meisjes. En dan kom je in Nederland, waar het natuurlijk heel anders is. Ik ken een jongen die heel lang dacht dat hij gestoord was omdat hij, terug in Nederland, niet wist hoe hij met meisjes moest omgaan....'

Verborgene rouw

Hechtingsproblemen kunnen voor sommige mission kids op de loer liggen. 'Je hebt steeds weer afscheid moeten nemen, steeds moeten leren dat relaties tijdelijk zijn. Dat kan ertoe leiden dat je helemaal geen relatie meer durft aan te gaan. Totdat – maar het kost wel even tijd voordat de jongere in kwestie dat ontdekt heeft - hij of zij zich realiseert dat niet alle contacten kortstondig hoeven te zijn, dat langdurige relaties wél mogelijk zijn'

Door dat vele afscheid nemen kan ook een soort verborgene rouw ontstaan, legt mevrouw Nap uit. 'Soms gaan kinderen naar een internaat, zijn langere tijd bij hun ouders vandaan. Of ze komen naar Nederland om te studeren, terwijl hun ouders nog

op het zendingsveld of in het ontwikkelingswerk actief blijven. De kinderen en jongeren missen hun ouders, hebben verdriet, maar staan zichzelf niet toe om verdrietig te zijn. En ze willen er zeker hun ouders niet mee lastig vallen. Dat is nu eenmaal het lot van een mission kid, houden ze zichzelf voor, en bovendien: je ouders doen toch prachtig werk? Ook door hun omgeving wordt dat – misschien wel eens te veel – benadrukt: 'fijn hoor, dat je ouders zo'n mooi beroep hebben, wees er maar trots op!' Probeer dan maar eens hardop tegen te werpen dat er moment zijn dat je er gewoon stevig van baalt dat uitgerekend jouw ouders dit prachtige werk zonnig moeten doen...'

Als ze na verloop van tijd aangeven: 'ik voel me weer thuis in Nederland' is dat voor de psychologe een goed teken. Vaak zijn ze ook zelf met het zendings- of ontwikkelingsvirus besmet en vertrekken ze zelf weer uit Nederland. 'Liever niet te

snel', lacht mevrouw Nap. 'Dat vind ik altijd een beetje verdacht. Dan lijkt het op een vlucht. Maar het is natuurlijk prachtig als kinderen in de voetsporen van hun ouders treden.'

Kleren kopen

Vanuit diverse Drieluik-wijken zijn mensen uitgezonden als zendings- of ontwikkelingswerker of hulpverlener, en daaronder zijn ook gezinnen met kinderen. Wat kunnen wij als gemeenten zoal doen om deze TCK's te helpen bij hun terugkeer? Een gemeenteavond beleggen rond het gezin, waarbij de kinderen ook hun zegje mogen doen, is vrij gebruikelijk. Maar het is niet best als het daarbij blijft, als de kinderen niet of nauwelijks de ruimte krijgen om te vertellen over hun jaren in dat verre land, waar ze immers ook weer vrienden en vriendinnen achterlieten en een belangrijk deel van hun leven doorbrachten. Het hoeft niet te worden overdreven; als kinderen steeds weer moeten vertellen over hoe koud het was of hoe warm, over het eten met je handen, en alle mogelijke folklore, gaat het ook vervelen.

Corry Nap geeft aan dat het in de eerste plaats van belang is dat je vanaf het moment van vertrek contact houdt met zo'n gezin. Een aparte nieuwsbrief van de kinderen aan de kinderen in de thuisgemeente is een leuke manier om de band warm te houden.

Laat regelmatig wat van je horen!

Verder kan het heel goed werken als het gezin bij terugkeer in Nederland wordt 'gekoppeld' aan een gezin is met kinderen in dezelfde leeftijd, om ze een beetje wegwijs te maken. 'Een meisje van 14 dat hier kleren moet kopen heeft echt een leeftijdgenootje nodig om te weten wat er in de mode is, wat wel kan en wat echt niet kan. Het is ook goed om ze mee te nemen naar iets typisch Nederlands, een pretpark of een dierentuin.'

Maar hoe makkelijk ze zich ook aanpassen aan het leven hier, je haalt een TCK er snel uit. Bij voorbeeld omdat hij opvallend veel Engelse woorden gebruikt – niet om te laten zien hoe goed hij die taal beheerst maar puur omdat hij bepaalde Nederlandse woorden domweg niet kent. En je zult rechtgeaarde mission kids niet snel betrappen op het weggooiën van een deel van hun lunchpakket. Liefst nemen ze de klikjes van anderen mee naar huis. Dat kan nog interessante discussies opleveren met leeftijdgenoten!

*'Af en toe moest ik even het huis uit'
Matthijs van Dis (17) uit Woudenberg kwam 2,5 jaar
geleden, samen met zijn ouders, oudere zus en twee
jongere zusjes, terug naar Nederland. Ze hadden achtereenvolgens
in Nepal en – met een Nederlands jaar
ertussen – Cambodja gewoond en waren hier weliswaar
regelmatig met verlof geweest, maar nu was
de thuiskomst dus definitief. Hoewel, thuis? Voor
Matthijs, toen 14, was het wel wennen. 'Maar dat
was het natuurlijk altijd. We moesten telkens overstappen
naar een nieuwe cultuur.' Andere school,
andere kerk. 'We hadden daar een heel gevarieerd
kerkelijk leven gekend. En nu ineens kwamen we in
kerken met bankjes en een orgel...'
Ook Matthijs had leeftijdgenoten nodig om hem
weer een beetje wegwijs te maken. Aan de vrienden
die hij hier in de begintijd kreeg, denkt hij echter
met gemengde gevoelens terug. 'Die eerste maand*

heb ik gemerkt dat de groepsdruk enorm was. Ze verwachtten dat je met alles meedeed, joints rookte, naar bepaalde feesten ging. Vorig jaar, na mijn eindexamen, heb ik ook radicaal met deze vrienden gebroken.' Omgekeerd was trouwens de belangstelling voor zijn leefwereld, voor alles wat hij in andere culturen had geleerd en meegemaakt, na een maand aanzienlijk verflauwd.

Een waardevol hulpmiddel bij het opnieuw settelen was en is de ontmoeting met andere mission kids. 'En heel belangrijk is ook dat je als familie dingen kwijt kunt aan elkaar. Je hebt veel meegemaakt, de nodige klappen opgevangen, ik denk dat onze familie daardoor veel hechter is dan het gemiddelde gezin. Wat mij ook erg geholpen heeft is: gewoon af en toe even het huis uit. Even naar Den Helder, lekker uitwaaien.'

Of hij Azië mist? Zijn studiekeuze zegt al genoeg. 'Ik ben bezig met een opleiding technisch vliegtuigonderhoud en hoop over een jaar stage te lopen.' En dan ligt bij een mission kid de volgende stap ook al voor de hand: Hoopt hij ooit bij de MAF (Mission Aviation Fellowship) terecht te komen? Martijn lacht. 'Inderdaad!'

Meer info over de begeleiding van Third Culture Kids is te vinden op www.itmp.nl.
[ITMP heet tegenwoordig InTransit, zie www.intransit.nl]

Dit artikel is gepubliceerd in Drieluik (juli/aug. 2007), maandblad van de PKN kerken in Amersfoort.